

نظام 5S چیست؟

شکل گیری 5S

سیستمی با نام 5S اولین بار بعد از جنگ جهانی دوم در ژاپن شکل گرفت. ولی ایده اولیه را ژاپنی ها با الگوبرداری از برخی صنایع آمریکایی و اروپایی و پس از توسعه آن، ارائه نمودند. الگوهای اولیه مورد استفاده سه دسته از صنایع اروپایی و آمریکایی بود.

۱- صناعی که رعایت بهداشت، تمیزی و نظم از زیرساخت های اساسی آن بود، مانند صنایع بهداشتی و دارویی

۲- سازمان های خدماتی مانند هتل ها، سوپرمارکت ها، کتابخانه ها و مراکز تفریحی، که مشتری با محیط سازمان تماس نزدیک و مستقیم دارد و موجب می شود سازمان برای بقا و رقابت به تمیزی، نظم و سرعت پاسخگویی اهمیت بدهد

۳- سازمان های پیش رویی که به اهمیت مباحثی مانند انسان- ماشین، انسان- کار و انسان- محیط توجه خاصی نموده و تلاش می کنند که ارتباطی منطقی و سالم بین «انسان- ماشین- کار» پدید آورند

5S چیست؟

کایزن (بهبود مستمر) به عبارت ساده یعنی بهسازی مستمر در زندگی شخصی، خانوادگی، اجتماعی و کاری. از جمله روش های موثر در اجرای کایزن 5S می باشد. 5S روشی است که به منظور برقراری و حفظ فضای کیفیتی در یک سازمان به کار گرفته می شود و وجه تسمیه آن پنج کلمه ژاپنی: Seiso, Seiton, Seiri, Shitsuke, Seiketsu است.

قوانین حاکم بر نظام هستی، از ریزترین موجودات تا بزرگترین آنها از نظمی سگفت انگیز حکایت می کند.

عقل آدمی، نظم و نظام اوست (حضرت علی (ع))

ابعاد پنج گانه 5S

- ۱- تفکیک (sei-ri): جدا کردن اقلام، اوراق و اطلاعات لازم و کاربردی از غیر آن و دور نمودن غیر لازم ها و غیر کاربردی ها از محیط کار و همچنین تعمیر، تعویض یا تصحیح معایب و نواقص می باشد.
- ۲- ترتیب و تنظیم (Sei-ton): مرتب کردن اقلام، اوراق و اطلاعات و تعیین جای مناسب برای آنها، به نحوی که به سرعت و به آسانی در دسترس باشند.
- ۳- تمیزی (Sei-so): پیش گیری از

کثیفی، و پاکیزه نگاه داشتن محیط، اموال و افراد و حذف یا کنترل آلاینده ها می باشد.

۴- تداوم و استاندارد سازی (Sei-ke-tsu): کنترل و بهسازی همیشگی و نگه داری وضع مطلوب ناشی از اجرای تفکیک، ترتیب و تمیزی و رعایت ایمنی در کار می باشد.

۵- تعلیم و انضباط (Shi-tsu-ke): آموزش عادات و توانایی ها برای انجام یک وظیفه خاص. نکته اصلی ایجاد عادات درست به جای عادات نادرست است.

اهداف اجرای 5S

الف) هدف اصلی:

- * بهسازی فرآیندهای سازمان و حذف عوامل اتلاف منابع مادی و غیر مادی

ب) اهداف تفصیلی:

- * برقراری ایمنی
- * افزایش کارایی
- * ارتقای کیفیت
- * حذف ضایعات
- * کاهش خرابی تجهیزات
- * افزایش بهره وری
- * ارتقای روحیه کارکنان
- * جلب نظر مشتری

عوامل موثر در اجرای 5S

عواملی چند بر اجرای این سیستم تاثیر می گذارند. شدت این تاثیر به عوامل، شرایط و ماهیت خاص هر سازمانی وابسته است. به طور کلی این عوامل را در پنج دسته می توان تقسیم بندی نمود:

- * عوامل برون سازمانی، درون سازمانی، فردی، کاری و سیستمی.

عوامل برون سازمانی

دارای تاثیری عموماً غیر مستقیم هستند اما این امر از اهمیت آنها نمی کاهد، زیرا گاهی یک نیروی غیر مستقیم دارای تاثیر و تعیین کنندگی بیش از یک عامل مستقیم است. از جمله این عوامل می توان به فرهنگ ملی یا شخصیت ملی، فرهنگ مذهبی یا باورهای دینی، قوانین و نظام اقتصادی، جهت گیری های سیاسی در بعد ملی و بین المللی، خواست و حمایت مشتری، عرضه کنندگان و تامین کنندگان، هم پیمانان و سهامداران و بالاخره رقبا اشاره نمود.

سیستم راه گونه های زیر می توان دسته بندی کرد:

- ماهیت سیستم (مدیریتی یا فنی) - انگیزانندگی - نیازمندی های اجرا و نگهداری - طول مدت پیاده سازی و اجرا - فراگیری یا محدودیت سیستم - نتایج مرتبط با کارکنان، مدیران و سازمان - سرعت دستیابی به نتایج - هزینه پیاده سازی، نگهداری - همخوانی با فرهنگ سازمانی - نیازهای آموزشی - جایگاه این سیستم نزد مدیریت ارشد - جایگاه این سیستم در راهبردها و برنامه های سازمان.

تکنولوژیک - ماهیت تمیز یا آلوده کار - ماهیت مشارکتی یا انفرادی کار - فرآیندی یا واحدی بودن کار - پویا یا ثابت بودن - سطح تخصص و تحصیلات مورد نیاز برای انجام کار - نظم یا بی نظمی ذاتی - میزان انعطاف پذیری - خطرناک یا ایمن بودن - ورودی و خروجی های کار

عوامل اثرگذار سیستمی

ویژگی های سیستم و برنامه ای که قرار است در یک سازمان اجرا شود در نوع و عمق 5S که پیاده می شود اثرگذار است. نوع

عوامل درون سازمانی

حمایت کامل و واقعی مدیر ارشد، مدیران میانی و سرپرستان به همراه فرهنگ و جو سازمان در پذیرش تحول عمیق ناشی از اجرای 5S از جمله عوامل مهم درون سازمانی هستند. ضمناً به مواردی از جمله رضایت شغلی، امنیت شغلی، تناسب شغلی، مشارکت واقعی کارکنان، پشتکار و اختیارات مجری طرح، وجود و تخصیص امکانات لازم برای اجرا، به کارگیری درست روش های تشویق و ترغیب، به عنوان عوامل تعیین کننده می توان اشاره نمود.

عوامل اثرگذار فردی

دارا بودن ویژگی های فردی که همسو با نیازمندی های اجرای این سیستم باشد یک امتیاز مثبت و مؤثر است که به تعدادی از این ویژگی ها اشاره می شود:

- تنبلی یا فعال بودن، خوشبینی یا بدبینی، خطرپذیری یا خطرگریزی، مسئولیت پذیری یا مسئولیت گریزی، روحیه کارگروهی یا همکاری نکردن، آرامش یا مشکل خانوادگی، سلامتی یا بیماری، گرفتاری های شخصی، توان علمی، تجربی، خلاقیت و نوآوری، انعطاف پذیری و بالاخره نوجویی یا کهنه پرستی.

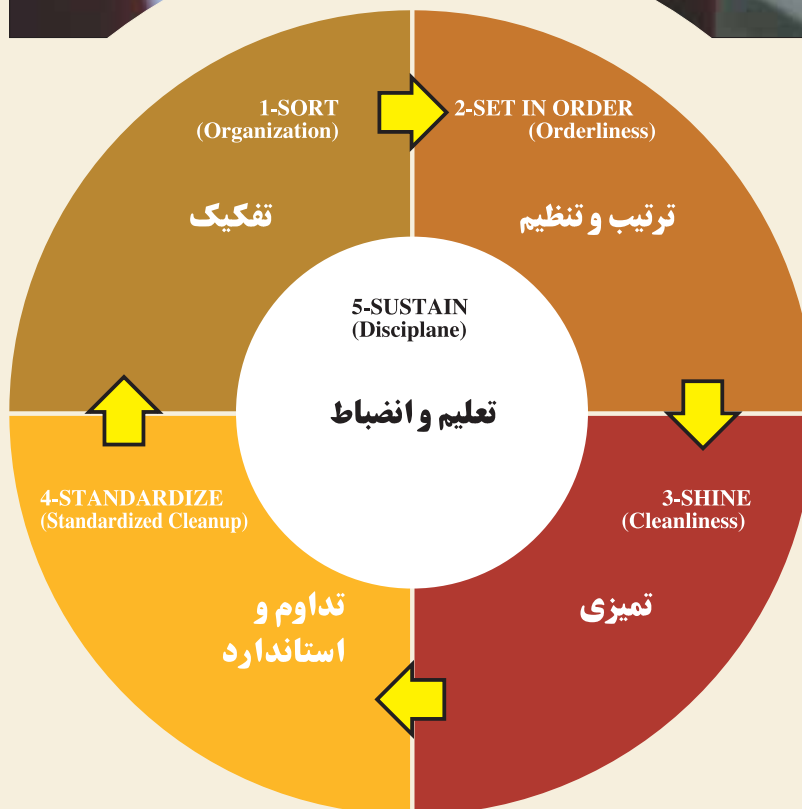
عوامل اثرگذار کاری

نوع کار و فعالیتی که در یک سازمان انجام می شود در نوع و عمق 5S که پیاده می شود اثرگذار است. نوع کار را می توان به گونه های زیر دسته بندی نمود:

- تولیدی یا خدماتی - تکنولوژیک یا غیر

مهم‌ترین و موثرترین عامل در اجرای 5S اراده، خواست و تعهد مدیر است.

نمودار مفهومی 5S و اهمیت فوق العاده پنجمین S

ترویج قوانین «یک»

- * یک کار روی میز
- * یک کار در هر زمان
- * یک مکان برای قرار دادن هر چیز
- * یک پرونده برای هر موضوع
- * یک نام برای نامیدن اقلام توسط همه
- * یک دقیقه برای دسترسی به هر موضوع
- * یک بار بررسی کامل نامه وارده

عواملی که باعث خطاهای انسانی و در نتیجه مانع از اجرای صحیح نظام 5S می‌شود:

- * فراموشکاری
- * برداشت اشتباه از مسأله
- * نداشتن مهارت کافی
- * خودسرانه عمل کردن
- * نداشتن تمرکز حواس
- * تأخیر در تصمیم گیری
- * نبودن استاندارد
- * تعهد

و بالاخره سازمان‌هایی توانسته‌اند از تمامی محاسن 5S بهره‌برند که فریب ظاهر ساده آن را نخورده و در پی کشف و اجرای مفاهیم عمیق و گسترده آن بوده‌اند.

نکته:

میخ از نعل اسب سردار بیفتاد، نعل بی میخ شد، اسب بی نعل، سردار بی اسب، سپاه بی سردار، سپاه مضطرب شده شکست خورد و مملکتی از دست برفت به خاطر میخ نعل اسب سردار.

نشانی: سازمان مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد، معاونت طرح و برنامه، تلفن: ۰۵۱۱-۸۷۶۳۶۵۶ - e-mail: bahrevari@um.ac.ir

منابع

- ۱- 5S مبنای پیاده سازی TQM و رسیدن به Business Excellence - رضا ابوطالبی - ناشر: مؤلف (تهران ص ۷۳۱۶ - ۱۹۳۹۵) - سال ۱۳۸۱
- ۲- پنج اصل برای دستیابی به کیفیت عالی در محیط کار - تاکاشی اوسارا - ترجمه: علیرضا علینقی - ناشر: بازتاب - سال ۱۳۸۱
- ۳- مهندسی فعالیت های سوپر 5S در سازمان - کازوئوتسوچیا - ترجمه: فاطمه کاردان - ناشر: مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران - سال ۱۳۸۳
- ۴- 26/Nov/2006 - <http://www.aspsandiego.org>
- ۵- جزوه آموزشی «آشنایی با طرح 5S و فوایدان» معاونت طرح و برنامه دانشگاه فردوسی مشهد - ۱۳۸۵

تدوین:

معاونت طرح و برنامه
دانشگاه فردوسی مشهد
با همکاری
سید محمد جعفر جعفریان
احمد رجبی - علیرضا صفری
ویراستار ادبی: جعفر چهارمحالی